

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

DEBRECENI
EGYETEM

Nemzeti
Tehetség Program

A program részben a Kulturális és Innovációs Minisztérium megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TMV-M-22-B-0039 azonosító számú pályázati támogatásból valósul meg.

55. Irinyi János Országos Középiskolai Kémiaverseny

2023. április 15.

Országos döntő (írásbeli rész) – I. kategória

- ✓ Munkaidő: **150 perc**. Maximálisan elérhető pontszám: **180 pont**.
- ✓ Kérjük, hogy erre a címlapra ne írj feladatmegoldást!
- ✓ A feladatlapon vagy a számolási feladatokhoz kapott külön lapokon sehol ne add meg a nevedet, vagy bármi más, azonosításra szolgáló adatodat!

- ✓ A periódusos rendszer az utolsó oldalon található. A periódusos rendszert nyugodtan letépheted a feladatlap végéről, ha úgy könnyebben tudod használni. Ezt az utolsó oldalt nem kell beadnod.
- ✓ A feladatok megoldásához egyéb segédeszközként csak toll és számológép használható.
- ✓ Az elméleti feladatokat és az Sz1 számolási feladatot a feladatlapon oldd meg!
- ✓ Az Sz2-Sz5 számolási feladatokat külön lapokon oldd meg! Egy lapra csak egy feladat megoldása kerüljön! A lapra feltétlenül írd fel a feladat sorszámát (pl. Sz2)!

Feladatkészítők: Bárány Zsolt Béla, Forgács József, Lente Gábor, Márkus Teréz, Musza Katalin,
Sipos Pál, Tóth Albertné, Tóth Imre
Szerkesztő: Ósz Katalin (oszk@gamma.ttk.pte.hu)
Lektor: Várnagy Katalin

Feladatsor

Elmélet

Az elméleti feladatokat a feladatlapon oldd meg!

E1. feladat

Minden helyes válasz 1 pont, rossz válaszáért nincs pontlevonás.

10 pont

Az alább található 10 db névvel azonosított sav-bázis reakcióhoz ki kell válogatnod a neki megfelelő reakcióegyenletet a felkínált tizenötből. A megfelelő reakcióegyenlet betűjelét (azonosítóját) kell a megnevezett reakció előtti üres négyzetbe írni.

Reakció megnevezése:

D	A víz autoprotolízise (disszociációja).
C	A közömbösítés általános egyenlete.
A	A víz és a hidroxidion, valamint az ammóniumion és az ammónia konjugált sav-bázis párokat alkotnak.
E	A vízionszorzat kiszámításának módja és értéke.
F	A hidrogénkarbonát-ion savként viselkedhet.

Reakció megnevezése:

N	Az alumíniumsók vizes oldatában a fémion akva-komplexe savként viselkedik.
J	A trisó vizes oldatában a foszfátion vízzel való reakciója lúgos kémhatást okoz.
G	Az erősebb sav felszabadítja sójából a gyengébb savat.
K	Savanyúsó típusú vegyület keletkezik, ha többértékű savat részlegesen közömbösítünk.
P	Kétértékű sav közömbösítése kétértékű bázissal.

Azonosító:	Reakcióegyenlet:
A	$\text{H}_2\text{O} + \text{NH}_3 \rightleftharpoons \text{NH}_4^+ + \text{OH}^-$
B	$K = [\text{H}^+][\text{OH}^-] / [\text{H}_2\text{O}] = 1,8 \cdot 10^{-16} \quad (t = 22 \text{ }^\circ\text{C})$
C	$\text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^- \rightarrow 2 \text{H}_2\text{O} \quad \text{vagy} \quad \text{H}^+ + \text{OH}^- \rightarrow \text{H}_2\text{O}$
D	$2 \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^- \quad \text{vagy} \quad \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}^+ + \text{OH}^-$
E	$K = [\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-] = 1 \cdot 10^{-14} \quad (t = 22 \text{ }^\circ\text{C})$
F	$\text{HCO}_3^- + \text{NaOH} \rightarrow \text{Na}^+ + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_3^{2-}$
G	$\text{NaHCO}_3 + \text{HCl} \rightarrow \text{NaCl} + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$
H	$\text{NH}_4\text{Cl} + \text{NaOH} \rightarrow \text{NH}_3 + \text{NaCl} + \text{H}_2\text{O}$
I	$\text{H}_2\text{SO}_4 + \text{CaO} \rightarrow \text{CaSO}_4 + \text{H}_2\text{O}$
J	$\text{PO}_4^{3-} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{HPO}_4^{2-} + \text{OH}^-$
K	$\text{H}_3\text{PO}_4 + \text{NaOH} = \text{NaH}_2\text{PO}_4 + \text{H}_2\text{O}$
L	$\text{HCO}_3^- + \text{NaOH} \rightarrow \text{Na}^+ + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_3^{2-}$
M	$\text{NaOH} + \text{HCl} \rightarrow \text{NaOH} + \text{H}_2\text{O}$
N	$[\text{Al}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + [\text{Al}(\text{H}_2\text{O})_5\text{OH}]^{2+}$
P	$\text{H}_2\text{SO}_4 + \text{Ca}(\text{OH})_2 \rightarrow \text{CaSO}_4 + 2 \text{H}_2\text{O}$

E2. feladat**17 pont**Rendezd a következő, **A, B, C** betűkkel jelölt redoxireakciók egyenleteit!

A	$2 \text{ KMnO}_4 + 16 \text{ HCl} \rightarrow 2 \text{ KCl} + 2 \text{ MnCl}_2 + 8 \text{ H}_2\text{O} + 5 \text{ Cl}_2$	2 pont
B	$2 \text{ H}_2\text{S} + \text{ SO}_2 \rightarrow 3 \text{ S} + 2 \text{ H}_2\text{O}$	2 pont
C	$2 \text{ FeCl}_2 + \text{ Cl}_2 \rightarrow 2 \text{ FeCl}_3$	2 pont

A reakcióegyenletekre vonatkozó kérdésekre, állításokra az oda illő **A, B vagy C** betűk üres cellába való beírásával válaszolj! Egy helyre csak egy betűt írd!

Kérdések, állítások:**Válaszok:**

1. A kémia reakció az egyesülés típusba sorolható.	C
2. A kiindulási reakciópartnerek egyike elem, mely oxidáló szerepet tölt be a reakcióban.	C
3. A reakcióban van olyan fémion, melynek nem változik meg az oxidációs száma.	A
4. A reakcióban csak molekulárcsós anyagok vesznek részt.	B
5. A kétféle kiindulási vegyület központi atomja megegyezik.	B
6. Az oxidálószer központi atomjának oxidációs száma 5-tel változik.	A
7. A klorid-ionok egy része oxidálódik a reakcióban.	A
8. A reakcióban a fémtartalmú vegyület oxidálódik. A ferro-ionokból ferri-ionok keletkeznek az oxidáció során.	C
9. A két oldat reakciója során kolloid oldat keletkezik.	B
10. A reakció során gáz képződik.	A
11. A végtermékként jelenlévő kloridionok egy része redukció során keletkezett.	C

Minden helyes válasz 1 pont, rossz válaszért nincs pontlevonás.

E3. feladat**Minden helyes válasz 2 pont, rossz válaszáért nincs pontlevonás.****10 pont**

A következő kérdésekre egész számok beírásával kell válaszolni!

Hány értékű sav a foszforsav?

3

Mennyi a 10^{-2} mol/dm³ koncentrációjú HCl-oldat pH-ja?

2

Mennyi a HCl disszociációfoka vizes oldatban?

1

Mennyi egy elemben az atomok oxidációs száma?

0

Mennyi a Mn oxidációs száma a kálium-permanganátban?

7

E4. feladat**9 pont**

Tekintsük a következő anyagokat:

fenolftalein, metilnarancs, metilvörös, Na₂CO_{3(aq)}, NaHSO_{4(aq)}, NH_{3(aq)}

Úgy kell közülük párokat kiválasztani, hogy összekeverésük után színes oldatot kapjunk, de minden anyagot csak egyszer használhatsz fel! Írd a párok tagjait egy sorba és add meg a kapott oldatok színét!

Egyik anyag:	Másik anyag:	Kapott oldat színe:
fenolftalein	Na ₂ CO _{3(aq)} VAGY NH _{3(aq)}	vörös VAGY lila
metilnarancs VAGY metilvörös	NaHSO _{4(aq)}	piros VAGY vörös
metilvörös VAGY metilnarancs	NH _{3(aq)} VAGY Na ₂ CO _{3(aq)}	sárga

Minden helyes sor 3 pont, rossz válaszáért nincs pontlevonás.**Ha valamelyik sorba egy olyan anyagot is ír, ami már korábban szerepelt, de a szín helyes, akkor csak 2 pont az a sor.****Ha valamelyik sorba két olyan anyagot ír, amik már korábban szerepeltek, de a szín helyes, akkor csak 1 pont az a sor.**

E5. feladat**17 pont**

Ebben a feladatban szereplő vegyületek molekulánként pontosan annyi protont tartalmaznak, mint ahány proton a $4s^2 4p^2$ vegyértékszerkezetű atomban van.

$4s^2 4p^2$ vegyértékszerkezetű atomban a protonok száma:

32 1 pont

A molekulában található atomok száma:	Add meg a molekula összegképletét!	A megfelelő állítás betűjele:
3	SO ₂ 3 pont	C 1 pont
5	HNO ₃ 3 pont	B 1 pont
8	CH ₃ COOH 3 pont	A 1 pont
12	C ₄ H ₈ 3 pont	D 1 pont

A vegyületekről még a következőket tudjuk:

A. Az egyik molekula vizes oldata egyértékű gyenge sav.

B. Az egyik molekula vizes oldata erős sav.

C. Az egyik molekulában egyetlen 119°-os kötésszög van.

D. Az egyik vegyület szénhidrogén.

Írd be a táblázat harmadik oszlopába a megfelelő betűt!

Egy molekulához csak egy betű tartozik!

Minden megfelelő helyre írt képlet 3 pont.

Minden megfelelő helyre írt betű 1 pont.

32 elektront tartalmazó, de rossz sorba írt vegyületért nem jár pont.

Ha a hozzá rendelt állítás a vegyületre igaz, akkor ez az 1 pont jár.

E6. feladat

Minden jó válasz 1 pont, rossz válaszáért nincs pontlevonás.

18 pont

Töltsd ki a táblázatot a megfelelő adatokkal!

	Szén-dioxid:	Ammónia:	Gyémánt:
Képlet:	CO ₂	NH ₃	C
Halmazállapot:	gáz	gáz	szilárd
Központi atom oxidációs száma:	+4	-3	0
Kristályrács típusa:	molekularács	molekularács	atomrács
Szigmakötések száma:	2	3	
Píkötések száma molekulánként:	2	0	
Vizes oldatának kémhatása:	savas	lúgos	

Számolás

Az Sz1 feladatot a feladatlapon oldd meg!

Sz1. feladat

Minden jó válasz 4 pont. Rossz válasz 0 pont.

44 pont

Minden kérdésre egyetlen helyes válasz van. Keresd meg a helyes választ és karikázd be a betűjelét! Ha egynél több választ karikázol be, akkor semmiképpen nem jár pont, akkor sem, ha a helyes válasz is köztük van! A számolás menetét nem kell leírni!

- Milyen arányban kell összekeverni 10 tömeg%-os és 40 tömeg%-os oldatot, hogy 35 tömeg%-osat kapjunk?
 A) 1 : 5
 B) 2 : 3
 C) 2 : 1
 D) 1 : 1
 E) 3 : 2
- 250 g 20,0 tömeg%-os oldatba mennyi sót kell még oldani, hogy 25,0 tömeg%-os legyen?
 A) 20,0 g
 B) 16,67 g
 C) 12,5 g
 D) 25 g
 E) 62,5 g
- Mekkora az egyensúlyi állandó értéke az $A + B \rightleftharpoons 2C$ egyensúlyi rendszerben, ha a három komponens egyensúlyi koncentrációja megegyezik, miközben azt tapasztaltuk, hogy a 20,0 mol/dm³-es kiindulási A anyag egyharmada alakult át?
 A) 2,50
 B) 1,00
 C) 16,7
 D) 0,250
 E) 22,0
- 200,0 g kristályos szódából (Na₂CO₃ · 10 H₂O) mekkora tömegű telített oldat készíthető, ha a telített Na₂CO₃-oldat 32 tömeg%-os? ($M(\text{Na}_2\text{CO}_3) = 106,0 \text{ g/mol}$)
 A) 231,64 g
 B) 625 g
 C) 431,25 g
 D) 1127 g
 E) 200 g
- 25,0 cm³ 0,10 mol/dm³-es ecetsav közömbösítéséhez mekkora térfogatú 0,25 mol/dm³ koncentrációjú NaOH-oldat szükséges?
 A) 100 cm³
 B) 25,0 cm³
 C) 10,0 cm³
 D) 2,5 cm³
 E) A számoláshoz szükség lenne a savi disszociációs állandó értékére.

6. Mennyi hidrogén fejleszthető 18 g alumíniumból híg kénsavval?
- A) 2,0 mol
  - B) 2,0 g
  - C) 1,5 mol
  - D) 1,5 g
  - E) 0,67 mol
7. 200 g 20,0 tömeg%-os oldatból mennyi vizet kell elpárologtatni, hogy 25,0 tömeg%-os legyen?
- A) 20 g
  - B) 40 g
  - C) 160 g
  - D) 25 g
  - E) 25 g
8. Hogyan változik meg az $A + 2B \rightleftharpoons 3C$ egyensúlyi rendszerben az egyensúlyi állandó értéke, ha változatlan hőmérsékleten a B kiindulási koncentrációját kétszeresére növeljük?
- A) kétszeresére nő
  - B) változatlan marad
  - C) négyszeresére nő
  - D) nem dönthető el
  - E) felére csökken
9. 2000 kg piritből (FeS_2) mennyi vas állítható elő, ha a folyamat 60,0 %-os hatásfokkal megy végbe? ($M(\text{FeS}_2) = 120,0 \text{ g/mol}$)
- A) 1,2 t
  - B) 930 kg
  - C) 127 kg
  - D) 558 kg
  - E) 1432 kg
10. Mennyi 10 tömeg%-os konyhasóoldatot kell keverni 300 g 30 tömeg%-oshoz, hogy 20 tömeg %-osat kapjunk?
- A) 100 g
  - B) 150 g
  - C) 200 g
  - D) 300 g
  - E) 500 g
11. A hidrogén és jód egyensúlyra vezető folyamatban reagál egymással 300 °C-on: $\text{H}_2 + \text{I}_2 \rightleftharpoons 2 \text{HI}$. Kezdetben 1,0 mol hidrogént és 5,0 mol jódot juttatunk egy 3,0 dm³-es edénybe. Hogyan változik meg a rendszer nyomása, ha a hidrogén átalakulása 30 %-os?
- A) 30 %-kal nő.
  - B) 30 %-kal csökken.
  - C) Nem változik.
  - D) A reakcióhőtől függ.
  - E) Háromszorosára nő.

Az Sz2-Sz5 számolási feladatokat külön lapokon oldd meg!

Egy lapra csak egy feladat megoldása kerüljön!

A lapra feltétlenül írd fel a feladat sorszámát!

Sz2. feladat

14 pont

Valamely zárt lombik az N_2O_4 folyadék 13,8 grammnyi mennyiségét tartalmazza. Ha a rendszer $21,7^\circ\text{C}$ -ra melegszik, a N_2O_4 teljesen elpárolog, a lombikban lévő gázelegy pedig barna színűvé válik a disszociáció során keletkező NO_2 gáz vörösbarna színétől. A reakció $\text{N}_2\text{O}_{4(g)} \rightleftharpoons 2 \text{NO}_{2(g)}$ egyensúlyra vezet. Az $1,00 \cdot 10^5$ Pa nyomású gázelegy sűrűsége $3,12 \text{ g/dm}^3$, átlagos moláris tömege pedig $76,7 \text{ g/mol}$.

- Határozd meg a lombik térfogatát!
- Határozd meg a százalékos átalakulást (azaz a disszociációfok 100-szorosát), valamint az egyensúlyi gázelegy térfogat%-os összetételét!
- Mekkora az egyensúlyi állandó értéke?

A lombik térfogata: $V = \frac{m}{\rho} = \frac{13,8 \text{ g}}{3,12 \text{ g/dm}^3} = 4,42 \text{ dm}^3$ 2 pont

Az $\text{N}_2\text{O}_{4(f)}$ anyagmennyisége: $n = \frac{m}{M} = \frac{13,8 \text{ g}}{92,0 \text{ g/mol}} = 0,150 \text{ mol}$ 1 pont

Az elpárolgás utáni anyagmennyiség:

$n = \frac{m}{M(\text{átlag})} = \frac{13,8 \text{ g}}{76,7 \text{ g/mol}} = 0,180 \text{ mol}$ 2 pont

Nem csak az átlagos moláris tömeg alapján, hanem a gáztörvénnyel is ki lehet számolni a gáz anyagmennyiségét (bár a gáztörvényt még elvileg nem tanulták). Bármelyik módon számol, megkapja a 2 pontot. Gáztörvénnyel számolva: $n = \frac{pV}{RT} = \frac{1,00 \cdot 10^5 \text{ Pa} \cdot 0,00442 \text{ m}^3}{8,314 \text{ J/mol/K} \cdot 294,7 \text{ K}} = 0,180 \text{ mol}$.

Itt akár $8,31 \text{ J/mol/K}$ -nel, akár $294,85 \text{ K}$ -nel számol, kijön a jó megoldás ($0,180 \text{ mol}$).

Az anyagmennyiség $0,030 \text{ mol}$ -al növekedett, így $0,030 \text{ mol}$ N_2O_4 disszociált, 1 pont
maradt $0,120 \text{ mol}$ N_2O_4 , 1 pont
és keletkezett $0,060 \text{ mol}$ NO_2 . 1 pont

A százalékos átalakulás $\frac{0,030 \text{ mol}}{0,150 \text{ mol}} \cdot 100\% = 20\%$, 1 pont

(a disszociációfok $\alpha = \frac{0,030 \text{ mol}}{0,150 \text{ mol}} = 0,200$). Ez már nem ér külön pontot, de ha csak ezt

számolja ki, a százalékos átalakulást nem, akkor is megvan az előző pontban adható 1 pont.

A térfogatszázalékos összetétel:

$\frac{0,120 \text{ mol}}{0,180 \text{ mol}} \cdot 100\% = 66,67 \text{ V/V\%}$ N_2O_4 1 pont

és $33,33 \text{ V/V\%}$ NO_2 . 1 pont

A két komponens koncentrációja: $[\text{N}_2\text{O}_4] = \frac{0,120 \text{ mol}}{4,42 \text{ dm}^3} = 0,02715 \text{ mol/dm}^3$ és $[\text{NO}_2] =$

$\frac{0,060 \text{ mol}}{4,42 \text{ dm}^3} = 0,01357 \text{ mol/dm}^3$ (vagy megfelelő felírása az egyensúlyi állandóban) 1 pont

Az egyensúlyi állandó értéke:

$K = \frac{(0,01357 \text{ mol/dm}^3)^2}{0,02715 \text{ mol/dm}^3} = 6,78 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$ 2 pont

Megjegyzések:

- Az egyensúlyi állandó számértéke úgy is teljes pontszámmal elfogadható, ha nincs mértékegység megadva hozzá.
- Helyes megoldási út az is, hogy a sűrűségből a térfogat használata nélkül, az átlagos moláris tömegen keresztül határozza meg az összetételt.

Sz3. feladat**17 pont**

Etanol égésével járó reakcióhő nagyságát elemezzük három kísérlet elvégzésével.

- Az *első kísérletben* 10,0 cm³ etanol égésekor 212,0 kJ hő szabadult fel, az égéstermék szén-dioxid és vízgőz volt.
- A *második kísérletben* 10,0 gramm etilalkohol égésekor a felszabadult hőmennyiség 297,4 kJ volt, miközben az új reakciókörülmények között a vízgőz kondenzálódott.
- A *harmadik kísérletben* 0,2 mol etanol égésekor 247,2 kJ hő szabadult fel, azaz 247,2 kJ-lal csökkent a rendszer energiája.
  - a) Milyen halmazállapotú a *harmadik kísérlet* füstgázában a H₂O?
  - b) Mennyi a víz, illetve mennyi a vízgőz képződéshője?
  - c) Mennyi a víz párolgáshője? Exoterm vagy endoterm folyamat a víz párolgása?

Az alkohol sűrűsége 789 kg/m³, az alkohol képződéshője -277,8 kJ/mol, a szén-dioxid gáz képződéshője -394,0 kJ/mol.

Az etanol szerkezeti- vagy összegképlete C₂H₆O 1 pont

Mivel a feladatban megadott hőmennyiségek felszabadulnak, így a reakcióhők (égéshők) negatív előjelűek. 1 pont

Az etanol moláris tömege $M = 46$ g/mol. Érdemes minden reakcióhőt moláris reakcióhőre átszámolni. 1 pont

Az etanol égésének egyenlete: $C_2H_6O + 3 O_2 = 2 CO_2 + 3 H_2O$ (ha bárhol felírja, akár a halmazállapot jelölése nélkül) 1 pont

Első kísérlet: Az etanol tömege $m = \rho \times V = 0,789 \text{ g/cm}^3 \times 10,0 \text{ cm}^3 = 7,89 \text{ g}$ 1 pont

Az etanol anyagmennyisége: $n = \frac{m}{M} = \frac{7,89 \text{ g}}{46 \text{ g/mol}} = 0,17152 \text{ mol}$ 1 pont

$C_2H_6O_{(f)} + 3 O_2 = 2 CO_{2(g)} + 3 H_2O_{(g)}$ $\Delta_r H_{\text{első}} = -212 \text{ kJ}/0,17152 \text{ mol} = -1236 \text{ kJ/mol}$ 1 pont

Második kísérlet: Etanol anyagmennyisége: $n = m/M = 10,0 \text{ g} / 46 \text{ g/mol} = 0,21739 \text{ mol}$ 1 pont

$C_2H_6O_{(f)} + 3 O_2 = 2 CO_{2(g)} + 3 H_2O_{(f)}$ $\Delta_r H_{\text{második}} = -297,4 \text{ kJ}/0,21739 \text{ mol} = -1368 \text{ kJ/mol}$ 1 pont

Harmadik kísérlet: $\Delta_r H_{\text{harmadik}} = -247,2 \text{ kJ}/0,2 \text{ mol} = -1236 \text{ kJ/mol}$ 1 pont

Következtetés: a harmadik esetben ugyanannyi a moláris égéshő, mint az első esetben, tehát a harmadik égéstermékben is vízgőz található, ahogyan az első esetben is. 1 pont

Hess tétel: a reakcióhő a végtermékek képződéshő összegének és a kiindulási anyagok képződéshő összegének a különbsége. Az elemek (pl. O₂) képződéshője viszont 0 kJ/mol.

Ennek felírása vagy alkalmazása: 1 pont

Jelöljük a folyékony víz képződéshőjét $\Delta_k H_f$ -fel, a vízgőzét pedig $\Delta_k H_g$ -vel. Ekkor:

$-1368 = [2 \times (-394) + 3 \times \Delta_k H_f] - (-277,8)$; ezt megoldva $\Delta_k H_f = -286 \text{ kJ/mol}$ 1 pont

$-1236 = [2 \times (-394) + 3 \times \Delta_k H_g] - (-277,8)$; ezt megoldva $\Delta_k H_g = -242 \text{ kJ/mol}$ 1 pont

A víz párolgásához tartozó „reakcióegyenlet”: $H_2O_{(f)} = H_2O_{(g)}$ 1 pont

A folyamatra $\Delta_{\text{párolgás}} H = -242 \text{ kJ/mol} - (-286 \text{ kJ/mol}) = +44 \text{ kJ/mol}$ 1 pont

Mivel ez pozitív, így endoterm a folyamat. (Ha számolás nélkül megmondja, hogy endoterm, akkor is jár a pont). 1 pont

Sz4. feladat**14 pont**

100 évvel ezelőtt azonosította Hevesy György a 72. rendszámú, hafniumnak elnevezett elemet. 80 évvel ezelőtt kapott sokrétű tudományos munkásságáért kémiai Nobel-díjat. Életrajzírója, Siegfried Niese *Hevesy György 1885-1966 – Tudomány határok nélkül* című munkáját 2023-ban magyarul is kiadták.

Történeti feljegyzések szerint a II. világháború borzalmai között csak egyetlen esélye maradt Hevesy Györgynek, hogy a két tudós kollégája megbízásából nála lévő Nobel-díjukat megmentse: királyvízben fel kellett oldania („egy egész délutánom ment rá” – H.Gy.). A háború végén a megrongálódott laboratóriumból a narancssárga oldatokkal teli üvegek épségben kerültek elő. Az oldatból visszanyert aranyat a Stockholmi Akadémiára küldték, ahol a Nobel Alapítvány újraöntette, s azok 1952-ben visszakerültek jogos tulajdonosaikhoz.

A királyvíz tömény salétromsav és tömény sósav elegye. Amikor az arany feloldódik benne, sokáig eltartható, erősen savas oldat keletkezik. Ha ehhez óvatosan kálium-hidroxidot adnak, akkor egy narancsos-sárgás színű szilárd anyag állítható elő, amelynek 10,3 tömeg%-a kálium, 52,1 tömeg%-a arany, és sem nitrogén, sem oxigén, sem hidrogén nem mutatható ki benne.

a) Számítással határozd meg a szilárd anyag tapasztalati képletét!

Amikor a királyvíz levegőtől elzárva oldja az aranyat, a képződő gázok színtelenek. Ha ezt a gázt feleslegben vett levegővel reagáltatjuk, vörösbarna színű lesz. A gáz lehűtve cseppfolyósodik. 2,00 g arany feloldása után 467 mg ilyen folyadékot lehet nyerni.

b) Az eddigi adatok alapján számítások segítségével add meg az arany királyvízben való oldódásának reakcióegyenletét.

a) A folyamat során az Au, H, Cl, N, O és K elemek vannak jelen. Így a szilárd anyag tömeg%-kal meg nem adott összetevője egyedül a klór lehet, ennek a tömegszázaléka $100 - 10,3 - 52,1 = 37,6 \%$.

1 pont

A K:Au:Cl tömegarány így 10,3:52,1:37,6, az anyagmennyiség-arány ebből

$$\frac{10,3}{39,1} : \frac{52,1}{197} : \frac{37,6}{35,5} = 0,263 : 0,264 : 1,06 = 1 : 1 : 4$$

2 pont

A szilárd anyag tapasztalati képlete tehát KAuCl_4 .

1 pont

b) A színtelen gáz az oldódás körülményeit tekintve NO, HCl, H₂, O₂ lehet. Viszont ezek közül csak a NO lesz barna levegőn.

1 pont

A levegő hatására keletkező barna gáz a NO₂.

1 pont

(Az Sz2 feladatban szerepelt, hogy a NO₂ vörösbarna; ez is segíthet a megoldásban.)

2,00 g arany anyagmennyisége $\frac{2,00}{197,0} = 0,01015 \text{ mol}$.

1 pont

467 mg folyadék a tömegmegmaradás törvénye miatt csak 467 mg NO₂ gázból keletkezhetett.

1 pont

467 mg NO₂ gáz anyagmennyisége $0,467 / 46,0 = 0,01015 \text{ mol}$

1 pont

0,01015 mol NO₂ csakis 0,01015 mol NO-ból keletkezhet levegőn.

1 pont

Ezért 1 mol arany oldódása 1 mol NO keletkezésével jár.

1 pont

A feladat előző részéből valószínűsíthető, hogy az oldódáskor közvetlenül keletkező termék tartalmaz AuCl₄⁻ komplex ionokat.

1 pont

Így az oldódás rendezett egyenlete a következő:

2 pont

Az $\text{Au} + 3 \text{HCl} + \text{HNO}_3 = \text{AuCl}_3 + \text{NO} + 2\text{H}_2\text{O}$ egyenletet is el lehet fogadni, (ráadásul ez éppen megfelel a HCl:HNO₃ 3:1 aránynak, ami az előző fordulóban szerepelt, így a diák akár emlékezhet is rá). Valójában a NOCl és a 'Cl' oxidál, és ez keletkezik 1 HNO₃ + 3 HCl reakcióban.

Sz5. feladat**10 pont**

A kémia szakkörös tanulók meg akarták határozni egy patak vízhozamát. Először mintát vettek a vízből és megtitrálták $0,020 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú AgNO_3 -oldattal. $10,0 \text{ cm}^3$ vízre fogyott $3,00 \text{ cm}^3$ AgNO_3 -oldat. Ezután a patakba 10 percen át, állandó egyenletes adagolással összesen $2,00 \text{ dm}^3$ $1,000 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú NaCl -oldatot csurgattak. Az adagolás helyétől távolabb (lefelé) vett $10,0 \text{ cm}^3$ vízmintára $15,5 \text{ cm}^3$ $0,020 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú AgNO_3 -oldat fogyott. Számítsd ki a patak vízhozamát $\text{dm}^3/\text{óra}$ ban!

1. megoldás:

A meghatározás reakcióegyenlete: $\text{AgNO}_3 + \text{NaCl} = \text{AgCl} + \text{NaNO}_3$. 2 pont

1 dm^3 vízre eredetileg fogyott $3,0 \text{ cm}^3 \cdot 100 \cdot 0,02 \text{ mmol/cm}^3 = 6,0 \text{ mmol AgNO}_3$,
azaz a patak 1 literjében eredetileg volt $6,0 \text{ mmol NaCl}$. 1 pont

A sóadagolás után 1 dm^3 vízre fogyott: $15,5 \cdot 100 \cdot 0,02 = 31 \text{ mmol AgNO}_3$,
azaz a patak 1 literjében sóadagolás után volt 31 mmol NaCl . 1 pont

A teljes hozzáadott sómennyiség $2,00 \text{ dm}^3 \cdot 1,000 \text{ mol/dm}^3 = 2 \text{ mol} = 2000 \text{ mmol}$. 1 pont
Tegyük fel, hogy 10 perc alatt $x \text{ dm}^3$ víz folya le a patakon.

Az adagolás hatására a lefolyt víz $(x+2) \text{ dm}^3$ lesz,* 1 pont
ebben van $(2000+6x) \text{ mmol NaCl}$. 1 pont

$31 \text{ mmol/dm}^3 = \frac{(2000+6x) \text{ mmol}}{(x+2) \text{ dm}^3}$, ebből $x = 77,5 \text{ dm}^3$, ennyi folyik le 10 perc alatt. 2 pont

A vízhozam 60 perc alatt ennek hatszorosa, azaz $465 \text{ dm}^3/\text{óra}$. 1 pont

-----VAGY-----

* Ha „elhanyagolja” a hozzáadott NaCl -oldat térfogatát, akkor is fogadjuk el a számolást!

Ekkor a pontozás a következő:

Tegyük fel, hogy 10 perc alatt $x \text{ dm}^3$ víz folya le a patakon. 1 pont

Ebben van $(2000+6x) \text{ mmol NaCl}$. 1 pont

$31 \text{ mmol/dm}^3 = \frac{(2000+6x) \text{ mmol}}{x \text{ dm}^3}$, ebből $x = 80,0 \text{ dm}^3$, ennyi folyik le 10 perc alatt. 2 pont

A vízhozam 60 perc alatt ennek hatszorosa, azaz $480 \text{ dm}^3/\text{óra}$. 1 pont

2. megoldás:

A meghatározás reakcióegyenlete: $\text{AgNO}_3 + \text{NaCl} = \text{AgCl} + \text{NaNO}_3$. 2 pont

1 dm^3 vízre eredetileg fogyott $3,0 \text{ cm}^3 \cdot 100 \cdot 0,02 \text{ mmol/cm}^3 = 6,0 \text{ mmol AgNO}_3$,
azaz a patak 1 literjében eredetileg volt $6,0 \text{ mmol NaCl}$. 1 pont

A sóadagolás után 1 dm^3 vízre fogyott: $15,5 \cdot 100 \cdot 0,02 = 31 \text{ mmol AgNO}_3$,
azaz a patak 1 literjében sóadagolás után volt 31 mmol NaCl . 1 pont

A két mérés különbsége dm^3 -ként: 25 mmol NaCl 1 pont

10 perc alatt hozzáadott NaCl : 2 mol , azaz 2000 mmol 1 pont

A különbség $2000 / 25 = 80 \text{ dm}^3$ „oldat”-nak felel meg. 1 pont

Tehát 80 dm^3 víz folyik le 10 perc alatt. 2 pont

A vízhozam 60 perc alatt ennek hatszorosa, azaz $480 \text{ dm}^3/\text{óra}$. 1 pont

Ezt a periódusos rendszert tartalmazó utolsó lapot nyugodtan tépd le a feladatsorról,
 hogy könnyebben tudd használni.

18

1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	H 1,0																	He 4,0
3	Li 6,9	Be 9,0														O 16,0	F 19,0	Ne 20,2
11	Na 23,0	Mg 24,3														S 32,1	Cl 35,5	Ar 39,9
19	K 39,1	Ca 40,1	Sc 45,0	Ti 47,9	V 50,9	Cr 52,0	Mn 54,9	Fe 55,8	Co 58,9	Ni 58,7	Cu 63,5	Zn 65,4	Ga 69,7	Ge 72,6	As 74,9	Se 79,0	Br 79,9	Kr 83,8
37	Rb 85,5	Sr 87,6	Y 88,9	Zr 91,2	Nb 92,9	Mo 96,0	Tc -	Ru 101,1	Rh 102,9	Pd 106,4	Ag 107,9	Cd 112,4	In 114,8	Sn 118,7	Sb 121,8	Te 127,6	I 126,9	Xe 131,3
55	Cs 132,9	Ba 137,3	La 138,9	Hf 178,5	Ta 180,9	W 183,8	Re 186,2	Os 190,2	Ir 192,2	Pt 195,1	Au 197,0	Hg 200,6	Tl 204,4	Pb 207,2	Bi 209,0	Po 209,0	At 210,0	Rn 222,0
87	Fr -	Ra -	Ac -	Rf -	Db -	Sg -	Bh -	Hs -	Mt -	Ds -	Rg -	Cn -	Nh -	Fl -	Mc -	Lv -	Ts -	Og -

Ezt a lapot nem kell beadnod a verseny végén.

Erre a lapra ne írd megoldást!

58	Ce 140,1	Pr 140,9	Nd 144,2	Pm -	Sm 150,4	Eu 152,0	Gd 157,2	Tb 158,9	Dy 162,5	Ho 164,9	Er 167,3	Tm 168,9	Yb 173,0	Lu 175,0
90	Th 232,0	Pa 231,0	U 238,0	Np -	Pu -	Am -	Cm -	Bk -	Cf -	Es -	Fm -	Md -	No -	Lr -